

FFI RAPPORT

MILITÆRTEKNOLOGISKE BETRAKTNINGER OM STABILISERINGSFASEN I IRAK

EGGEREIDE Bård, HANSEN Annika S., WAHL Terje

FFI/RAPPORT-2004/02495

**MILITÆRTEKNOLOGISKE BETRAKTNINGER
OM STABILISERINGSFASEN I IRAK**

EGGEREIDE Bård, HANSEN Annika S., WAHL Terje

FFI/RAPPORT-2004/02495

FORSVARETS FORSKNINGSINSTITUTT
Norwegian Defence Research Establishment
Postboks 25, 2027 Kjeller, Norge

P O BOX 25
 NO-2027 KJELLER, NORWAY
REPORT DOCUMENTATION PAGE

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE
 (when data entered)

1) PUBL/REPORT NUMBER FFI/RAPPORT-2004/02495 1a) PROJECT REFERENCE FFI I/874-I/911	2) SECURITY CLASSIFICATION UNCLASSIFIED 2a) DECLASSIFICATION/DOWNGRADING SCHEDULE -	3) NUMBER OF PAGES 42		
4) TITLE MILITÆRTEKNOLOGISKE BETRAKTNINGER OM STABILISERINGSFASEN I IRAK VIEWS ON MILITARY TECHNOLOGY USED IN STABILIZATION AND RECONSTRUCTION OPERATIONS IN IRAQ				
5) NAMES OF AUTHOR(S) IN FULL (surname first) EGGEREIDE Bård, HANSEN Annika S., WAHL Terje				
6) DISTRIBUTION STATEMENT Approved for public release. Distribution unlimited. (Offentlig tilgjengelig)				
7) INDEXING TERMS IN ENGLISH: <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> a) <u>Iraq</u> b) <u>Military technology</u> c) <u>Stabilisation</u> d) <u>Asymmetric warfare</u> e) <u>Defence planning</u> </td> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> IN NORWEGIAN: a) <u>Irak</u> b) <u>Militærteknologi</u> c) <u>Stabilisering</u> d) <u>Asymmetrisk krigføring</u> e) <u>Forsvarsplanlegging</u> </td> </tr> </table>			a) <u>Iraq</u> b) <u>Military technology</u> c) <u>Stabilisation</u> d) <u>Asymmetric warfare</u> e) <u>Defence planning</u>	IN NORWEGIAN: a) <u>Irak</u> b) <u>Militærteknologi</u> c) <u>Stabilisering</u> d) <u>Asymmetrisk krigføring</u> e) <u>Forsvarsplanlegging</u>
a) <u>Iraq</u> b) <u>Military technology</u> c) <u>Stabilisation</u> d) <u>Asymmetric warfare</u> e) <u>Defence planning</u>	IN NORWEGIAN: a) <u>Irak</u> b) <u>Militærteknologi</u> c) <u>Stabilisering</u> d) <u>Asymmetrisk krigføring</u> e) <u>Forsvarsplanlegging</u>			
THESAURUS REFERENCE: 8) ABSTRACT A brief review is given on the stabilisation and reconstruction phase of Operation Iraqi Freedom, with a special focus on the main challenges in these operations, the weapons used against coalition troops, coalition casualties, and the military technology response from the United States. It seems that for the first time, stabilisation operations emerge as a major technology driver. This will most likely lead to the development of many new systems of high interest to Norway's armed forces in the future.				
9) DATE 2004-10-27	AUTHORIZED BY This page only Espen Skjelland	POSITION Director of Research		

ISBN 82-464-0888-7

UNCLASSIFIED

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE
 (when data entered)

INNHOOLD

	Side	
1	INNLEDNING	7
2	STABILISERING OG GJENOPPBYGGING I IRAK	8
2.1	Fakta om Irak	8
2.2	Sikkerhetssituasjonen i Irak	9
2.3	Hovedaktører i Irak	12
2.3.1	Kurdere (Nord-Irak)	12
2.3.2	Shiamuslimere (Sør-Irak)	13
2.3.3	Sunniarabere (Sunnitriangelet)	13
2.4	Sikkerhet og utsiktene for en enhetlig irakisk stat	14
2.5	Den internasjonale dimensjonen	15
2.5.1	Om koalisjonen og amerikansk strategi	15
2.5.2	FNs rolle	17
2.6	Utfordringer ved stabiliseringen i Irak	18
3	VÅPENBRUK MOT KOALISJONEN I STABILISERINGSFASEN	19
3.1	Totaloversikt over de amerikanske tap	21
3.2	Angrep mot helikoptre og fly	22
3.3	Angrep mot kjøretøyer	24
3.4	Angrep mot militært personell	25
3.5	Angrep mot politistasjoner og vervekontorer	26
3.6	Angrep mot hjelpeorganisasjoner	27
3.7	Angrep mot hoteller, forretningsfolk, entreprenører og diplomater	27
3.8	Angrep mot irakiske sivilister, infrastruktur og religiøse mål	28
4	KOALISJONENS MILITÆRTEKNOLOGISKE RESPONS	29
4.1	Overvåkning	30
4.2	Beskyttelse av helikoptre og fly	33
4.3	Beskyttelse av kjøretøyer	34
4.4	Soldatutrustning	35
4.5	Sikring av traseer	35
4.6	Sikring av bygninger	36
4.7	Stabilisering som teknologidriver?	36
4.8	Egne stabiliseringsstyrker?	38
5	KONKLUSJON	38

APPENDIKS

A	FORKORTELSER	40
	Litteratur	41

MILITÆRTEKNOLOGISKE BETRAKTNINGER OM STABILISERINGSFASEN I IRAK

1 INNLEDNING

En koalisjon ledet av USA innledet 19. mars 2003 en invasjon av Irak for å gjennomføre et regimeskifte i landet. Bagdad ble inntatt 8. april, og koalisjonsstyrkene tok kontroll over den siste store irakiske byen, Tikrit, 14. april 2003. President Bush erklærte 2. mai 2003 den vesentligste delen av kampene som over, og man gikk over i en stabiliseringsfase med påfølgende gjenoppbygging av ødelagt irakisk infrastruktur og etablering av et nytt regime i landet. Synlige resultater her har vært arrestasjonen av Saddam Hussein i desember 2003, undertegnelsen av en midlertidig grunnlov i mars 2004 og maktoverføring til den irakiske overgangsregjeringen 28. juni 2004. Denne fasen har imidlertid vært langt fra fredfylt, og koalisjonen har mistet langt flere soldater i denne fasen enn under selve invasjonen. Også de sivile tap i Irak har vært betydelige i perioden etter mai 2003.

FFIs prosjekt *Teknologi og forsvar etter 2014 (Tek14)* har som oppgave å følge den militærteknologiske utvikling nøye med sikte på å bidra til en framtidsrettet utvikling av det norske forsvaret. Prosjektet utga høsten 2003 en rapport med militærteknologiske betraktninger om kampene i Irak våren 2003 (3). Hovedkonklusjonen her var at vesentlig ny militærteknologi har blitt innført i amerikanske og britiske styrker, og at dette muliggjorde en svært rask gjennomføring av invasjonen med mindre tap enn hva som ellers trolig ville vært mulig. Hendelsene i Irak i det året som er gått etter erobringen av Bagdad, har imidlertid satt søkelyset på bruk av moderne militærmakt i en ny rolle, nemlig stabiliserings- og gjenoppbyggingsfasen. Koalisjonens erfaringer i denne rollen har klar relevans også for det norske forsvar. Derfor var det behov for å gjennomføre en ny rapport, denne gang med fokus på militærteknologi i stabiliseringsfasen.

FFIs prosjekt *Terrorismebekjempelse og teknologi II (TeTe II)* skal analysere internasjonal terrorisme og den militærteknologiske utviklingen som rammevilkår for norsk sikkerhetspolitikk. Innenfor denne vide rammen vil prosjektet identifisere konkrete problemstillinger som vil kunne påvirke utformingen av norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. Ett hovedtema som er relevant i forbindelse med denne rapporten er en analyse av utfordringer i stabiliseringsfaser etter konflikter.

Ut fra disse sammenfallende interessene gikk de to prosjektene sammen om å gjennomføre en felles analyse av stabiliseringsfasen i Irak. Ved å trekke på kompetanse og analysekapasitet fra begge prosjektene ble det mulig å gjennomføre en mer helhetlig analyse enn det hvert prosjekt kunne ha fått til på egen hånd.

Rapporten vil innledningsvis skissere noen trekk ved stabiliseringsfasen, deriblant hovedaktørene, praktiske utfordringer, den internasjonale dimensjon og status ved maktoverføringen i juni 2004. I kapittel 3 diskuteres våpenbruk mot koalisjonsstyrkene. Rapporten vil gi tilstrekkelig med eksempler til å belyse de viktigste lærdommene som spesielt USA synes å trekke, men har ikke til hensikt å gi en komplett gjennomgang av de anslag som er gjennomført mot koalisjonsstyrkene. Deretter vil den militærteknologiske respons fra amerikansk og britisk side bli diskutert i kapittel 4. Avslutningsvis trekkes noen konklusjoner om stabiliseringsoperasjoner som teknologidrivende element, og mulige konsekvenser for Norge. Det er ikke sett på erfaringer fra de norske styrkene som har vært i Irak. Hovedbegrunnelsen for dette er at de i liten grad har vært i strid.

Rapporten er basert på åpne kilder.

2 STABILISERING OG GJENOPPBYGGING I IRAK

Dette kapitlet gir en oversikt over situasjonen i Irak i stabiliseringsfasen, fra slutten på krigshandlingene i mai 2003 til maktoverføringen i juni 2004. Det går spesielt inn på sikkerhetssituasjonen, inkludert konstellasjonen av væpnede grupper og reetablering av infrastruktur og offentlig sikkerhet. Videre skisserer kapitlet de viktigste lokale aktører og deres nasjonale prosjekter. Disse to elementene danner det politiske grunnlaget for situasjonen den amerikansk ledede koalisjonen må forholde seg til. De gir innblikk i hvor trusler og utfordringer rettet mot koalisjonen kan ha sitt utspring fra. Til slutt beskrives den internasjonale dimensjonen som den videre konteksten som preger stabiliseringsoperasjonen i Irak.

2.1 Fakta om Irak¹

Irak var tidligere tre provinser i Det ottomanske riket og ble britisk koloni etter 1. verdenskrig. I 1932 ble Irak formelt selvstendig, men ble i praksis fortsatt dominert av Storbritannia frem til 1958, da det pro-britiske kongehuset ble styrtet og Irak ble erklært som republikk. Fra 1958 til 2003 ble Irak styrt av en rekke militære "strongmen" og Baath-partiet som kom til makten i 1968. Den siste i rekken av "strongmen" var Saddam Hussein som ble Iraks ubestridte hersker i 1978 og ledet landet inn i to ødeleggende kriger (mot Iran i 1980 og invasjonen av Kuwait i 1990). Etter Saddams fall våren 2003 har landet blitt styrt av en todelt myndighet: Det irakiske styringsrådet (Iraqi Governing Council, IGC) og koalisjonens midlertidige administrasjon (Coalition Provisional Authority, CPA) som hadde siste ordet inntil maktoverføringen til en irakisk overgangsregjering 28. juni 2004. Et kart over Irak er vist i figur 2.1.

Landet er på 432 162 km² og har en befolkning på ca. 25,5 millioner innbyggere.² Landskapet er for det meste preget av slette- og myrlandskap med store oversvømte områder langs den iranske grensen i sør og fjell langs grensene til Iran og Tyrkia. De viktigste naturressursene er olje, gass, fosfater og svovel. Økonomien er dominert av oljesektoren som har stått for om lag 95 % av

¹ Kapittel 2.1 bygger på (21).

² 40% av befolkningen er under 15 år gammel.

eksportinntektene. Den første Golfkrigen og de påfølgende sanksjoner mot landet har svekket oljeindustrien og inntektene derfra betydelig. I mars 2004, ett år etter den USA-ledede koalisjonen styrket Saddam Hussein, var oljeproduksjonen igjen på samme nivå som før krigen. Men uroen samt sabotasjer som fulgte i perioden mars-juni 2004, har til tider ført til at eksporten av olje har stoppet helt opp (10).

De største folkegruppene er arabere (75-80 %), kurdere (15-20 %) og turkmenere, assyrere og andre (5 %). 97 % av befolkningen er muslimsk, derav 60-65 % Shiamuslimer og 32-37 % Sunnimuslimer; 3 % er kristne. Hovedstaden Bagdad har ca. fem millioner innbyggere der alle folkegruppene er representert i store antall.

Det er en uløst territoriell konflikt mellom kurdere, Sunni-arabere, Shia-arabere, Sunni-turkmenere og Shia-turkmenere om Kirkuk-provinsen der det finnes store oljeressurser.

Figur 2.1 Kart over Irak (Bilde: CIA)

2.2 Sikkerhetssituasjonen i Irak

Siden selve kamphandlingene i Irak var av en relativ kort varighet (19. mars - 2. mai 2003), ble koalisjonsstyrkene stilt overfor helt andre utfordringer i stabiliseringsfasen enn f.eks. på Balkan eller i Tyskland og Japan etter andre verdenskrig. Krigen i Irak var brått over uten at nasjonen Irak var utmattet, og de irakiske sikkerhetstyrkene (politiet, hæren, republikanergarden og diverse etterretningstjenester) gikk mer eller mindre i oppløsning under koalisjonsstyrkenes fremmarsj. En konsekvens av dette var at enorme mengder våpen kom på avveie og etter hvert ble tatt i bruk mot koalisjonsstyrkene i stabiliseringsfasen.

Den største enheten innen sikkerhetsstyrkene – den irakiske hæren – ble formelt oppløst av CPA 23. mai 2003. Dette til tross for at hæren hadde eksistert før Saddam Hussein overtok makten og at den hadde en separat identitet fra Baath-regimet. Oppløsningen av hæren blir av mange ansett som den største feilbeslutningen den USA-ledede koalisjonen gjorde.³ Typisk for en etterkrigsfase er at tidligere soldater må demobiliseres, avvæpnes og reintegreres i det sivile samfunnet. Dette innebærer at både militære styrker, politi og andre sikkerhetsstyrker må reduseres, reorganiseres og trenes. I Irak ble ingen tiltak satt i verk for å reintegrere eller sysselsette de demobiliserte soldatene. Nyrekrutteringen skjedde i stedet fra mer forhatte miljøer, nemlig sikkerhets- og etterretningstjenestene som hadde spilt en mye mer sentral rolle i Saddams regime enn hæren hadde gjort. Dette forverret situasjonen ytterligere og undergravde legitimiteten til de nyopprettede sikkerhetsstyrkene. Beslutningen om å oppløse hæren ble tatt spesielt ille opp av Sunniarabere som var overrepresentert i den irakiske hærens ledende stillinger. Med oppløsningen av hæren gikk også det siste symbolet for suverenitet og nasjonal identitet i oppløsning.

I tillegg er det typisk at det i en etterkrigsfase oppstår en rekke rivaliserende bevæpnede grupper som undergraver styremaktenes legitimitet og deres monopol på legitim maktbruk. For å snu denne utviklingen mot en utvanning av maktmonopolet må det – også i Irak – på den ene siden skapes handlekraftige aktører som kan ivareta lov og orden og som har befolkningens tiltro. På den andre siden er en viktig del av stabiliseringen å bygge opp et levedyktig demokratisk system.

Etter Saddams fall kollapset de sivile myndighetene, og en kombinasjon av nye lokale makthavere og koalisjonen måtte konsolidere sin legitimitet under overgangen til en varig regjeringdannelse. En slik situasjon stiller store krav til en militær stabiliseringsoperasjon. Det kreves godt utviklede planer og kapasiteter til å overta ansvaret for offentlig sikkerhet i tiden som umiddelbart følger etter en krigsfase. Hvis dette ikke gjøres, vil det være stor fare for lovløshet og plyndring.

Plyndring så man f.eks. i Irak rett etter Bagdads fall. Plyndringen undergravet normaliseringen på en rekke sentrale områder, for eksempel oljeindustrien der utstyr forsvant eller helsevesenet som ble frastjålet medisiner og medisinsk utstyr (10). Den ustabile sikkerhetssituasjonen forsinker også stadig gjenoppbyggingsprosjekter, skremmer bort helsepersonell og internasjonale hjelpeorganisasjoner, og hemmer internasjonalt engasjement og investeringer mer generelt.

Vannbehandlingsanlegg er på 65 % av nivået fra før krigen, men kloakksystemet i Bagdad fungerer ikke. Disse anleggene som var i dårlig tilstand fra før, ble ytterligere skadet av bomber og plyndring. Reparasjoner blir bremsset av den vanskelige sikkerhetssituasjonen. Strømforsyningen ligger ca. 10 % under det som var normalt før krigen. I Bagdad er det strøm i 8-12 timer hver dag (mot ca. 20 timer før krigen). Også strømforsyningen ble utsatt for plyndring der

³ For mer om feil gjort på sikkerhetssiden se International Crisis Group *Iraq: Building a New Security Structure* (ICG Middle East Report no. 20, International Crisis Group: Baghdad/Brussels, 23. desember 2004).

strømkabler har blitt strippet for aluminium og kobber. Figur 2.2 viser et bilde fra gjenoppbygningen av strømnettet.

Figur 2.2 Britisk Chinook helikopter heiser opp en mast under gjenoppbygging av strømnettet i Sør-Irak. Bruk av kranbiler er vanskelig i sumpområdene i Sør-Irak (Bilde: UK MOD)

Som etter mange andre konflikter er også Irak plaget av en dramatisk økning i kriminalitet i kjølvannet av krigshandlingene. I mars 2004 uttalte 85 % av irakerne at det å forbedre sikkerhetssituasjonen burde være styringsmaktens høyeste prioritet (11). I tillegg til plyndring, er landet preget av en lovløshet der kidnapping og ran florerer og mange ikke tør forlate sine hus (12). Politiet har ikke kapasitet til å håndtere kriminaliteten og er dessuten demoralisert etter å ha vært ett av hovedmålene for bombeangrep i det første året etter Saddams fall. De nærmest

anarkiske tilstandene som fulgte regimets sammenbrudd undergravet også befolkningens tiltro til de amerikanske og andre koalisjonsstyrkers evne til å ivareta sikkerheten og styre landet.

Til tross for inntrykket formidlet av mediene og de dramatiske angrepene på koalisjonsstyrkene, FN, annet internasjonalt personell og irakiske myndigheter, viser meningsmålinger en vedvarende forhåpningsfull holdning blant irakere. For eksempel uttalte 70 % av de spurte i mars 2004 at livet deres gikk bra eller veldig bra og 56 % mente at situasjonen nå var bedre enn før krigen (11). Samtidig viste undersøkelsen at 50 % av irakere nå var imot en fortsatt tilstedeværelse av koalisjonsstyrkene, sammenlignet med 40 % som støttet koalisjonen. Perioden fra mars til juni som var preget av økt vold og ustabilitet og avsløringene om amerikansk tortur i Abu Ghraib-fengselet, har undergravet irakernes optimisme og forverret forholdet til koalisjonsstyrkene. I en spørreundersøkelse foretatt i juni 2004, oppfattet 25 % de internasjonale styrkene som en frigjørings- eller fredsbevarende styrke, mens over 50 % betegnet dem som en okkupasjonshær eller en styrke som utnyttet Irak (22).

2.3 Hovedaktører i Irak

2.3.1 Kurdere (Nord-Irak)

Kurdernes forhold til Saddams regime er preget av folkemordet i 1987-88 som kulminerte i den såkalte Anfal kampanjen (februar-september 1988). Et gryende kurderopprør ble brukt som anledning for regimet til å tvinge kurderne i kne, og hæren slo til med svært voldelig midler, inkludert kjemiske våpen. I løpet av denne kampanjen jevnet irakiske militærstyrker opptil 2 000 kurdiske landsbyer med jorden. Anslagene varierer, men sannsynligvis ble minst 100 000 kurdere drept under kampanjen (13). Siden den første Golfkrigen (1991) og den påfølgende internasjonale støtten, har kurderne fått anledning til å bygge opp en stor grad av autonomi i Nord-Irak. Den kurdiske delen av Irak har to regionale regjeringer, et eget rettssystem og en egen militærstyrke på mellom 50 000 og 100 000 som kalles Peshmerga.

Et viktig element i kurdernes visjon for fremtidens Irak er derfor et autonomt kurdisk område. Dette området ville også – i motsetning til både Shia- og Sunniforestillinger – være sekulært. Her er det også en etnisk skillelinje mellom kurdere i nord og arabere – både Shia og Sunni – lengre sør. Men kurderne ser også økonomiske fordeler ved å nyte godt av Iraks samlede oljeinntekter.

Kurderne var fornøyd med den midlertidige grunnloven som ble utarbeidet våren 2004 og som ga en stor grad av kurdisk autonomi. I etterkant har de imidlertid gitt uttrykk for sin misnøye over at ikke den kurdiske særstillingen også ble forankret i FN-resolusjonen 1546 (datert 8. juni 2004) som er retningsgivende for Iraks umiddelbare politiske fremtid. Samtidig har kurderne fått flere viktige stillinger i den nye regjeringen. Blant annet er både visepresidenten og utenriksministeren kurdere. Det kurdiske området har også vært i en særstilling i og med at det nesten ikke var koalisjonsstyrker og representanter for Coalition Provisional Authority (CPA) tilstede her. Her har en oppfatning av koalisjonen som ”befriere”

og ikke ”okkupanter” holdt seg. Hvorvidt kurderne vil være villig til å anerkjenne regjeringen i Bagdad, vil også komme an på hvorvidt amerikanerne klarer å etablere troverdige og upartiske sikkerhetsinstitusjoner som kan garantere kurdernes sikkerhet.

2.3.2 Shiamuslimer (Sør-Irak)

Shiamuslimene ble systematisk undertrykket under Saddam Hussein. I forbindelse med den første Golfkrigen, oppfordret president Bush irakerne til å gjøre opprør mot Saddam Hussein i februar 1991. Shiamuslimene i sør fulgte oppfordringen men fikk ingen støtte av amerikanerne da Saddam brutalt slo ned opprøret. Saddams republikanske garde bombet shiitiske byer og helligsteder og henrettet mange tusen shiamuslimer. Opptil 100 000 mennesker kan ha blitt drept i perioden mars-september 1991 (36). Dette har etterlatt dype spor av hat mot Saddams regime, men også av mistro mot amerikanske styrkers vilje til å stå løpet ut.

Shiamuslimenes viktigste religiøse og politiske leder er Ayatollah al-Sistani som har kjørt en moderat linje etter Saddams fall. Det er to religiøse hovedpartier på shiamuslimsk side: Supreme Council for the Islamic Revolution in Iraq (SCIRI) og Daawa-partiet. Begge partier har samarbeidet med koalisjonen innenfor det irakisk regjeringsrådet (IGC). SCIRI har en væpnet fløy, den såkalte Badr-brigaden på ca. 10 000 mann, og Daawa har sin egen milits på ca. 1 500 mann (14).

Men samtidig er det en gruppe med støtte fra fattige shiamuslimer som følger den unge og radikale Moqtada al-Sadr. Han samlet en milits ved navn Mehdi (”Messias”) Army og ledet opprør i Bagdad, Najaf og Karbala i mars 2004. Opprørene førte til en splittelse blant shiamuslimene fordi kamphandlingene ble gjennomført nær hellige steder, og al-Sistani oppfordret både al-Sadr og koalisjonsstyrkene til å trekke seg ut av de hellige byene.

Shiamuslimene har ingen separatistiske ambisjoner for fremtidens Irak. Både SCIRI- og Daawa-partiene støtter etableringen av en islamsk stat, men ønsker en mer moderat modell enn den iranske (der prestskapet har en innflytelsesrik posisjon innen politikken). Shiamuslimene bygger sitt krav på innflytelse i en irakisk stat på at de er i flertall i befolkningen. De definerer seg selv gjennom sin religiøse identitet og har lite sympati for sekulære partier. Derfor har ikke shiamuslimene (og heller ikke sunnimuslimene) forståelse for kurdernes ambisjoner om fortsatt autonomi. I store deler av Sør-Irak har shiamuslimske ledere allerede de facto makten, etter å ha sørget for offentlig sikkerhet, et utdanningstilbud og andre offentlige tjenester. Noen mener at en større grad av autonomi i sør og en rask tilbaketrekking av den internasjonale koalisjonen vil svekke støtten til radikale shiabevegelser som den ledet av al-Sadr (15).

2.3.3 Sunniarabere (Sunnitriangelet)

Under Saddams regime, har den sunniarabiske minoriteten hatt en dominerende stilling i samfunnet, som nå er tapt. På grunn av sin særstilling har sunniarabere hatt grunn til å være de største irakiske nasjonalister. Dette har gitt utslag i motsatt retning etter Saddams fall: Mange sunnimuslimer (og Baath-parti medlemmer) har mistet sine stillinger som lærere, offiserer og

byråkrater (16). Samtidig har ledende sunnimuslimer hatt sentrale stillinger i regjeringsrådet (IGC) og nå i den irakiske overgangsregjeringen.

De religiøse sunnimuslimske partiene synes å bli sterkere i forhold til mer sekulære sunnimuslimske grupper, men det er ingen sterk nok politisk ledelse som kan fange opp alle sunniarabere. De mer radikale religiøse sunnimuslimske gruppene har også dannet forbindelser med al-Qaida og prøver å provosere frem en borgerkrig gjennom angrep på Shialedere og pilgrimer under høytider. Samtidig frykter sunniarabere en shiamuslimsk dominert stat. Sunnimuslimene er ikke interessert i en oppdeling av Irak av nasjonalistiske grunner. Dessuten ligger de store oljeresursene i det shiittiske Sør-Irak og i den omstridte Kirkuk regionen i nord.

Det er antatt at militante sunnimuslimske grupper står bak det verste av volden som har funnet sted i sunnimuslimske områder, slik som i Fallujah – en by med militære tradisjoner og et stort antall arbeidsledige soldater etter at hæren ble oppløst. Etter den harde amerikanske responsen på opprøret, har det dannet seg en anti-amerikansk allianse hvor radikale sunnimuslimer har fått både materiell og moralsk støtte av radikale shiamuslimer (17). Blant arabere uttalte 20 % i mars 2004 at angrep på koalisjonen var akseptable (11).

Som Peter Galbraith påpeker, ”*there may be no good options for the United States in the Sunni Triangle*” (15). Valg vil kunne produsere et politisk lederskap, men denne stabiliseringen vil ikke tjene opprørerne som vil jobbe for å undergrave den lokale regjeringen. Fortsatt uro ser ut til å ville prege sunnitriangelet uansett.

Utenom de tre folkegruppene, har eksilirakere spilt en viktig politisk rolle. Eksempler er lederen for regjeringsrådet (IGC) Ahmed Chalabi og statsministeren i den irakiske overgangsregjeringen som overtok makten 28. juni 2004.

2.4 Sikkerhet og utsiktene for en enhetlig irakisk stat

På tross av dystre spådommer om at Irak ikke er levedyktig som en enhetlig stat, viser det seg i en spørreundersøkelse gjennomført i mars 2004, at 80 % av de spurte ønsket seg en enhetlig stat med en sentral regjering i Bagdad og kun 14 % støttet en føderal ordning med regionale regjeringer (11). Her går det et skille mellom arabere og kurdere, der 70 % av kurdene ønsket et føderalt system.

En mulighet for å få Irak til å overleve som en enhetlig stat, er å gi rom for stor grad av uavhengighet for de tre hovedfolkegruppene: Det vil bety et autonomt kurdisk område i nord; et islamsk område i sør og en sunnimuslimsk dominert del i midten. På politisk nivå har det vært bred enighet om at et post-Saddam styre burde være føderalistisk. Dette er også gjenspeilet i den midlertidige grunnloven, men det er ingen klar og felles forståelse av hva en føderal stat er i dette tilfellet.

Historiens ironi er at alliansen som dannes mot amerikanerne og som fremkaller en irakisk nasjonalisme blant sunni- og shiamuslimer, så vel som kristne irakere, kan redusere faren for

intern splittelse samtidig som den gjør koalisjonens stabiliseringsjobb vanskeligere. Unntaket er kurderne som kjempet side ved side med amerikanerne og på den måten distanserer seg ytterligere fra andre irakere (17).

Det er også verdt å merke seg at til tross for en del pessimisme med hensyn til Iraks sjanser for å overleve som enhetlig stat, er det ingen internasjonal støtte for en full oppdeling. Tyrkia, Iran og Syria har alle store kurdiske befolkningsgrupper og vil ikke ha et selvstendig Kurdistan som eksempel.

Det er et håp om at den nye irakiske hæren som er i ferd med å bygges opp, igjen kan bli et symbol og et middel for et samlet Irak. Målet er å integrere noen av de eksisterende militsene i en felles hær. Per juni 2004 hevder koalisjonen å ha trent to tredjedeler av de 260 000 sikkerhetsstyrkene den mener trengs i Irak, deriblant politimenn, grensevakter og medlemmer av Iraqi Civil Defense Corps (ICDC).⁴

Etter maktoverføringen den 28. juni 2004 deler irakiske styrker og koalisjonen (etter overføringen ble denne til "Multinational Force", MNF) sikkerhetsansvaret mellom seg. Den multinasjonale styrken forblir i Irak inntil videre på oppfordring av den nye irakiske regjeringen og har inngått et såkalt "sikkerhetspartnerskap".⁵ Etter en heftig debatt ble medlemmene i FNs sikkerhetsråd enig om følgende: Resolusjonen gir den multinasjonale styrken myndighet til å "*take all necessary measures to contribute to the maintenance of security and stability in Iraq*". Samtidig er de irakiske sikkerhetsstyrkene underlagt den irakiske regjeringen som bestemmer selv om den vil bidra med disse til den multinasjonale styrkens operasjoner. Selv om den irakiske regjeringen ikke fikk vetorett mht. MNFs aktiviteter, oppfordrer resolusjonen til at følsomme offensive operasjoner avgjøres i samråd med den irakiske regjeringen.

2.5 Den internasjonale dimensjonen

2.5.1 Om koalisjonen og amerikansk strategi⁶

USA hadde en rekke uttalte mål med krigen mot Irak. Både krigen og den påfølgende stabiliseringsfasen må ses i lys av 11. september 2001 og landets kamp mot terrorisme. Det å forhindre spredning og bruk av masseødeleggelsesvåpen (særlig mot USA) ble definert som det fremste målet. Et annet og kanskje like viktig mål var å styrke den langsiktige kampen mot terrorisme: Saddam-regimet (med dets antatte forbindelser til al-Qaeda) skulle styrtes. I stedet skulle det opprettes en demokratisk arabisk stat som skulle bli et forbilde for hele regionen. En mer uutalt målsetning var sannsynligvis også muligheten for en økonomisk gevinst gjennom stabilisering av oljemarkedet og investeringsmuligheter for amerikanske bedrifter innen oljesektoren i Irak. Påstandene om at USA ønsket å kontrollere oljeproduksjonen er nok noe overdrevne. Generelt sett var den amerikanske strategien drevet av kortsiktige nasjonale

⁴ I møtet med opprørerne i Fallujah var de irakiske sikkerhetsstyrkers bidrag heller dårlig: En amerikansk offiser anslår at 40 % forlot sine jobber og 10 % motarbeidet koalisjonen direkte. Se (17), s. 108 og (14).

⁵ United Nations Security Council Resolution 1546 (2004), §11 (S/RES/1546(2004), 8. juni 2004).

⁶ Den politiske utviklingen frem mot kamphandlingene våren 2003 er beskrevet i (3), s. 8-9.

sikkerhetsinteresser, og man har tradisjonelt hatt sterke vegringer for å påta seg den langsiktige nasjonsbyggingsoppgaven som de faktisk møtte i stabiliseringsfasen.

En inspirasjonskilde for den begrensede amerikanske planlegging for hvordan post-konflikt Irak burde styres, var militærforvaltningen av Japan etter Den andre verdenskrig. I samsvar med dette scenario var FNs rolle tenkt å være begrenset til humanitære oppgaver og finansiell støtte til gjenoppbyggingen av Irak. Men amerikanerne undervurderte kompleksiteten i nasjonsbyggingsoppgaven og størrelsen på sikkerhetsutfordringene. Det var uenighet om hvorvidt man skulle benytte seg av eksisterende strukturer, slik som byråkratiet og sikkerhetssektoren. Det som hyppig har blitt nevnt som tre viktige feil i den amerikanske fremgangsmåten – manglende evne til å opprettholde lov og orden, oppløsningen av hæren og den totale ”de-Baathification” – må ses i lys av disse feilvurderingene (18) (33).

Et annet element i den amerikanske strategien har vært å legge vekt på dannelsen av en sterk sentral regjering som vil kunne holde landet samlet. Dette er gjenspeilet i den midlertidige grunnloven – skrevet av amerikanske jurister og forhandlet frem med en liten gruppe irakere – der regjeringen har blitt tildelt monopol over militære styrker, kontroll over naturressurser, budsjettkontroll og oversyn over rettssystemet.

De amerikanske hovedanliggender i stabiliseringsfasen kan oppsummeres i det følgende:

- 1) å øke okkupasjonens legitimitet ved å overføre ansvar til irakiske myndigheter snarest mulig; og
- 2) å spre de økonomiske og militære kostnadene gjennom å involvere flest mulig andre aktører, inkludert FN, NATO og bilaterale bidragsyttere.

Men det siste ville også bety at USA ville måtte avstå politisk kontroll over utviklingen i Irak; noe som var lite ønskelig med amerikanske øyne.

Per juni 2004 (14), var de ti største bidragsyttere USA (138 000 soldater), UK (8 000), Italia (2 700), Polen (2 400), Ukraina (1 700), Nederland (1 400), Romania (700), Japan (600), Sør-Korea (465)⁷ og Australia (250). Med hjemmel i FN-vedtak bidro Norge i 2003-2004 med ingeniørstyrker i Sør-Irak for å hjelpe til med gjenoppbyggingen av landet.

Figur 2.3 Den norske leiren i Sør-Irak (Bilde: Forsvarsnett)

⁷ Sør-Korea har lovet å sende ytterligere 3 000 soldater til Irak.

2.5.2 FNs rolle

FNs rolle i Irak har vært preget av de politiske forhandlingene som gikk forut for koalisjonens krigføring. Siden krigføringen ble oppfattet som illegal av sentrale FN-medlemmer, havnet organisasjonen i et dilemma: Det var politisk svært vanskelig å planlegge for en FN-innsats i forbindelse med en militær aksjon som undergravet ens egen legitimitet. Samtidig følte FN seg forpliktet til å bidra i gjenoppbyggingen av Irak, selv om organisasjonen ikke hadde støttet krigen. Dette førte til intense diskusjoner og til dels splittelser innad i organisasjonen. Etter en noe avvisende holdning i starten, økte også den amerikanske støtten for en større rolle for FN i Irak; ikke minst for å fordele kostnadene på flere aktører.

FN-resolusjon 1483 (datert 22. mai 2003) gjenspeilet dette dilemma: På den ene siden uttrykte organisasjonen sitt syn på krigens tvilsomme legitimitet ved at resolusjonen minnet om Genevekonvensjonene. Samtidig måtte FN også godta CPAs rolle og oppfordret de amerikanske myndighetene til å ivareta irakernes velvære ved å forvalte Irak effektivt, ivareta befolkningens sikkerhetsbehov og på den måten skape stabile betingelsene for en irakisk politisk prosess. FNs egen rolle var vagt definert og besto for det meste av koordinering og støtte til både CPA og den irakiske befolkningen (18).

I FN-resolusjon 1500 (datert 14. august 2003) ble så United Nations Assistance Mission to Iraq (UNAMI) formelt etablert og Sergio Vieira de Mello oppnevnt som FNs spesialutsending. Allerede den 19. august 2003, eksploderte en bilbombe like utenfor FNs hovedkvarter i Bagdad og drepte 22 FN-ansatte, deriblant spesialutsendingen (se Figur 2.4). Dette var det største tapet av sivilt FN-personell noensinne. Virkningen av dette angrepet på FN-misjonen kan ikke overvurderes: Den umiddelbare konsekvensen var tilbaketrekking av alt FN-personell fra nesten hele Irak. UNAMI eksisterte videre som en liten misjon basert på Kypros, men FNs manglende tilstedeværelse og innflytelse på bakken forsinket den sivile gjenoppbyggingen av Irak. De mer langsiktige følgene var at FN ble mye klarere i sin avgrensning av hvilke oppgaver organisasjonen ville være villig å påta seg og hva det ville kreve av politiske forhold i Irak (18).

Figur 2.4 Bilbomben mot FNs hovedkvarter i Bagdad krevde over 20 menneskeliv, deriblant lederen av FN-delegasjonen, Sergio Vieira de Mello

Etter forespørsel fra IGC og CPA, kom FN sterkere tilbake på banen i januar 2004 (17), (19). FNs spesialutsending Lakhdar Brahimi spilte en sentral rolle i forhandlingene som fikk på plass overgangsregjeringen sommeren 2004. Det må vel sies at FNs engasjement i denne prosessen i noen grad økte regjeringens og den politiske prosessens legitimitet. Etter maktoverføringen og i henhold til FN-resolusjon 1546 er FNs rolle i hovedsak definert som å støtte den politiske prosessen frem mot etableringen av en permanent demokratisk valgt regjering og grunnlov. I tillegg vil FN assistere i oppbyggingen av et byråkrati og et effektivt rettssystem.⁸ På NATOs toppmøte i Istanbul 28.-29. juni 2004 åpnet medlemslandene også for muligheten at organisasjonen vil kunne bidra til trening av irakiske sikkerhetsstyrker (20).

2.6 utfordringer ved stabiliseringen i Irak

Utfordringene ved stabiliseringen er altså et produkt av den politiske situasjonen og sikkerhetssituasjonen i Irak og har implikasjoner for våpenbruken mot koalisjonen i stabiliseringsfasen.

Det vanskelige med situasjonen i Irak er at motstanden er svært kompleks og motstandskjemperne har mange forskjellige motivasjoner for å angripe koalisjonen. Noen av lagene som utgjør motstanden er fremmede styrker som har kommet til Irak for å delta i det store slaget mot USA. Til dels er disse trolig medlemmer av al-Qaeda som utnytter den ustabile situasjonen for å slå til mot koalisjonen i Irak. Det finnes ingen gode anslag over hvor stor denne gruppen er, men den synes å være mindre enn de hjemlige motstandselementene. Blant irakerne er det radikale elementer i både shia- og sunnimuslimske miljøer, der sunnimuslimene klart har tapt mest ved Saddams fall og med rett gir koalisjonen skylden for denne utviklingen. I tillegg tilhørte noen av motstandskjemperne Saddams sikkerhetsstyrker og har mistet jobben og tryggheten etter oppløsningen av hæren. Disse har antakeligvis også tilgang til våpen. Videre har tidligere medlemmer i Baath-partiet mistet sin maktstilling med koalisjonens innmarsj. I året siden president Bush erklærte krigen over, må det antas at andre irakere som mener at situasjonen i landet har forverret seg med koalisjonens innmarsj og som vil bekjempe okkupasjonsmakten, har sluttet seg til motstanden. Lett tilgang til store mengder våpen som følge av at sikkerhetsstyrkene brøt sammen uten å gjennomgå en ordnet demobiliserings- eller avvæpningsprosess har også styrket motstandskampen.

De områdene som er relativt homogene slik som det shiadominerte område i sør og det kurdiske området i Nord har større sannsynlighet for å være relativt stabile. I sør har nå shiamuslimene de facto overtatt makten og i nord, der kurderne har styrt et relativt autonomt område siden den første Golfkrigen, har lite endret seg med koalisjonens intervensjon. Det burde fremheves at det finnes et grunnlag for en enhetlig irakisk stat, fordi det er relativt store økonomiske gevinster å hente ved å holde Irak og landets oljeproduksjon samlet. Noe forenklet kan man si at dynamikken som kan føre til at Irak ikke deles er at kurderne ønsker å tjene på ressursene,

⁸ United Nations Security Council Resolution 1546 (2004), §7 (S/RES/1546(2004), 8. juni 2004).

sunnitriangelen har få ressurser og lite å hente i en egen stat og shiamuslimene er i flertall og vil dominere en hver irakisk stat – hvorfor da nøye seg med bare en del av landet i sør.

Stabiliseringen av Irak – som i de fleste andre konfliktområder – vil kreve at to relaterte prosesser finner sted. Det ene er at det må bygges et levedyktig demokratisk system som også gjenspeiler en hensiktsmessig uavhengighet for de tre hovedbefolkningsgruppene. Det andre er sikkerhet som et hovedanliggende for befolkningen mer generelt. Befolkningens støtte til koalisjonen er avhengig av at koalisjonen kan skape trygge levevilkår. Selv om det har vært en del fremgang innenfor gjenoppbyggingen av Irak, trues denne fremgangen av mangelen på sikkerhet. Med mindre den offentlige sikkerheten kan økes, vil koalisjonens legitimitet og troverdighet svekkes ytterligere. Derfor har koalisjonen lagt vekt på å bygge opp lokal kapasitet på sikkerhetssiden, dvs. politi og militær, slik at befolkningen kan merke en tydelig forbedring i sikkerhetssituasjonen snarest mulig. I tidligere fredsoperasjoner som har påtatt seg stats- eller nasjonsbyggingsoppgaven, har man lært at både demokratibyggning og overtagelsen av ansvar for sikkerhet – i dette tilfellet ved en irakisk regjering og dens rettsapparat – vil ta tid. Det viser seg også å være tilfelle i konteksten av stabiliseringen i Irak.

3 VÅPENBRUK MOT KOALISJONEN I STABILISERINGSFASEN

I dette kapittelet skal vi se på våpenbruken mot koalisjonen i stabiliseringsfasen. Det er flere mulige tilnærminger som kan benyttes for å se på hvilken våpenbruk det har vært mot koalisjonen. Vi har valgt å ta utgangspunkt i tap av personell hos koalisjonen. Hovedgrunnen til dette er at det er stor oppmerksomhet om tap av menneskeliv i de senere konflikter, dessuten finnes det gode dokumentasjoner av dette i flere ulike kilder, mellom annet sender US Departement of Defense (DoD) ut nyhetsbrev for hvert dødsfall. I tillegg viser dødsfallene hvilket spekter av ulike aksjonsformer som er blitt benyttet mot koalisjonen.

Koalisjonen har tatt betydelige tap i perioden etter at krigen ble erklært over. I løpet av stabiliseringsfasens første år (fra 2. mai 2003 og frem til 1. mai 2004) ble koalisjonen påført 672 døde og ca. 3 700 skadde og sårede.⁹ I tillegg ble over 600 irakiske politimenn og militære som arbeidet sammen med koalisjonsstyrkene, drept i samme periode.

Av de totale dødsfallene på koalisjonens side utgjør USAs tap nesten 90 %. Storbritannia har mistet 26 soldater, mens Italia mistet 17 soldater ved et angrep på en italiensk militærbase i Al-Nasiriyah den 12. november 2003. Syv spanske etterretningssoldater omkom og en ble skadet i et angrep mot kolonnen deres sør for Bagdad den 29. november 2003, i tillegg har ytterligere tre spanske soldater og en spansk militær diplomat mistet livet. Den 27. desember 2003 ble fem bulgarske soldater drept og 27 såret av en selvmordsbomber i Karbala. I det samme angrepet ble også to thailandske soldater drept. Tabell 3.1 viser en oversikt over tap av militært personell hos koalisjonen.

⁹ Disse tallene er basert på rapporter fra US DoD og (5).

Land	Dødsfall av militært personell
USA	599
Storbritannia	26
Italia	17
Spania	11
Bulgaria	6
Ukraina	6
Polen	2
Thailand	2
Danmark	1
El Salvador	1
Estland	1
Totalt	672

Tabell 3.1 Dødsfall i koalisjonens militære styrker under stabiliseringsfasens første år (02.05.03 – 01.05.04), fordelt på ulike land

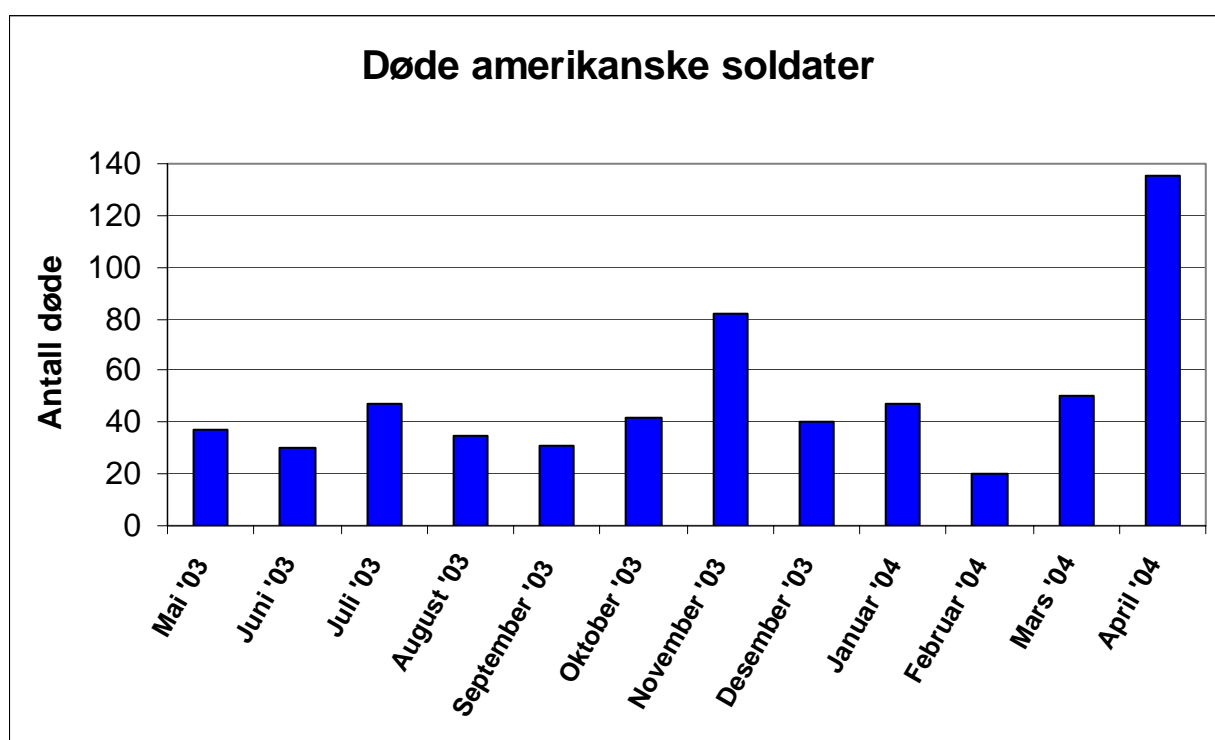
Trusselen mot koalisjonens styrker har utviklet seg gjennom tre faser (23). I starten brukte motstanderne bakholdsangrep med rakettdrevne raketter (RPG) og håndvåpen (AK-47 og lette maskingevær). Angrepene ble utført av små styrker som var raske med å trekke seg ut etter å ha løsnet ild. Angrepene ble i hovedsak utført mot kolonner og patruljer med upansrede og lett pansrede kjøretøyer (HMMWV, LMTV, HEMTT). Angriperne befant seg vanligvis på én side av veien, eller koordinerte angrepene fra to sider dersom veien var opphøyd slik at de ikke engasjerte hverandre. På grunn av den raske tilbaketrekningen og at hovedtyngden av angrepene var rettet mot kjøretøyer som kjørte i stor hastighet, var det vanskelig for koalisjonens styrker å lokalisere og engasjere motstanderen. Dette førte til at svært få motstandere ble rammet. På den annen side var det også svært få dødsfall hos koalisjonsstyrken og få skader på kjøretøy pga. få motstandere og de lette våpnene.

I utgangspunktet var det svært få angrep mot panserkjøretøyer. Etter hvert var det en økning i antall lett pansrede mål, men fortsatt var det svært sjelden at stridsvogner ble angrepet. Denne trusselen ble møtt med å øke antall kjøretøyer og personell i kolonnene og patruljene. Koalisjonens motstandere gikk over til å anvende improviserte sprengladninger (IED) sammen med bakholdsangrep med RPG og håndvåpen. Etter hvert skiftet angrepene til nesten bare å omfatte IED. Ved å benytte IED slipper motstanderen å eksponere seg selv for ild eller angrep fra koalisjonsstyrken i forbindelse med angrepene. Disse angrepene førte ikke til enkeltepisoder med store tap, men det forstyrret operasjonene og fikk koalisjonen til å revurdere hvordan den utførte sine oppdrag.

I dette kapittelet analyseres disse tapene nærmere. Som nevnt i kapittel 1 legges det vekt på å beskrive tilstrekkelig med eksempler til å belyse de viktigste lærdommene som spesielt USA synes å trekke. Kapittelet gir ikke noen komplett oversikt over de anslag som er gjennomført mot koalisjonens styrker.

3.1 Totaloversikt over de amerikanske tap

De amerikanske tapene fra krigen var erklært over 2. mai 2003 til 1. mai 2004 var på 599 døde soldater, noe som tilsvarer over 11 soldater i gjennomsnitt per uke. Figur 3.1 viser hvordan tapene fordelte seg gjennom året. Her kan en se at antall døde soldater per måned var ganske stabilt frem til mars (dersom man ser bort i fra november som inneholdt noen store ulykker med helikoptre). Men i april tok motstanden seg kraftig opp og har resultert i langt større tap. I april var tapene på over 30 personer per uke i snitt, med en topp fra 4. april til 11. april med 74 drepte. De første ukene i april hadde tapstall som var høyere per uke enn tapene per måned i store deler av året som har gått siden krigen ble erklært over, jamfør tabell 3.1. Dette var en type strid som militærteknologisk har klare likhetstrekk med noen av de harde kampene under invasjonen våren 2003.

Figur 3.1 Antall døde amerikanske soldater per måned i første året av stabiliseringsfasen (5)

Tapstallene samsvarer bra med antall registrerte angrep fra ulike motstandsgrupper i Irak. I følge (4) lå totalt antall registrerte angrep med eksplosiver, bilbomber, bombekaster og rakettdrevne granater på ca. 10-20 per dag i perioden desember 2003 til mars 2004, mens tilsvarende tall for november 2003 og april 2004 var hhv. 27 og 40.

Figur 3.2 Amerikanske tropper på nattpatrulje i Tikrit i Nord-Irak. Fjernstyrte hjemmelagde bomber i veikanten har vist seg å være meget effektive mot lettpansrede amerikanske kjøretøy (Bilde: US Army)

I tabell 3.2 er dødsfallene kategorisert. For noen av dødsfallene er opplysningene om dødsfallet mangelfulle, og de er derfor kategorisert etter beste skjønn. I tabellen er det også tatt med dødsfall som ikke skyldes våpenbruk.

Kategori	Antall
Hjemmelagede bomber	161
Håndvåpen	139
Nedskutte helikoptre	34
Rakett-drevne granater	38
Bombekastere	23
Miner	9
Granater	5
Ikke-fiendtlig ild	15 ¹⁰
Ulykker med kjøretøy	57
Ulykker med helikoptre	31
Andre ulykker (utenom strid)	72
Medisinske årsaker (for eksempel hjertestans)	12
TOTALT	596

Tabell 3.2 Oversikt over amerikanske dødsfall i stabiliseringsfasen frem til 30. april 2004 (5)

3.2 Angrep mot helikoptre og fly

De enkelte episodene som har ført til de største tapene av militært personell, har involvert helikoptre. Totalt er det 32 personer som har omkommet som følge av nedskyting av helikoptre,

¹⁰ Ikke-fiendtlig ild og ulykker går litt over i hverandre da noen av skyteulykkene er blitt kategorisert som ulykker. Begge kategoriene inneholder selvmord, selv om de fleste selvmordene inngår i kategorien ikke-fiendtlig ild.

og 31 personer som har omkommet som følge av ulykker. Per 2. mars var det ni helikoptre som var blitt skutt ned av en blanding av bakke-til-luft-missiler, RPG og håndvåpen (7). I tillegg har det vært flere mislykkede forsøk på nedskytinger. Nedenfor er noen av de største ulykkene oppsummert:

- *12. juni 2003*: Et AH-64 Apache angrepshelikopter ble skutt ned av fiendtlig ild. Dette er den første nedskytingen fra fiendtlig ild. Begge pilotene slapp uskadd fra hendelsen.
- *2. november 2003*: Et Chinook helikopter ble skutt ned i Fallujah og 16 personer omkom.
- *7. november 2003*: Et Black Hawk helikopter ble skutt ned i nærheten av Tikrit og seks personer omkom.
- *15. november 2003*: To Black Hawk helikoptre kolliderte og 17 personer omkom.
- *8. januar 2004*: Ni soldater omkom da et Black Hawk helikopter ble skutt ned i Fallujah
- *11. april 2004*: Begge pilotene omkom da et AH-64 Apache angrepshelikopter ble skutt ned ved flyplassen ved Bagdad.

Også fly er forsøkt skutt ned. Noen eksempel er vist her:

- *16. juli 2003*: Et amerikansk C-130 transportfly ble beskutt av et missil da det landet på flyplassen ved Bagdad. Missilet bommet på flyet.
- *6. september 2003*: Et amerikansk C-141 transportfly ble beskutt av to varmesøkende missiler etter at det tok av fra flyplassen ved Bagdad. Missilene gikk av lenge før de nådde flyene og hadde ingen mulighet til å treffe flyene som fløy i en høyde av 4 000 meter.
- *22. november 2003*: Et sivilt Airbus A300 transportfly, som tilhørte det internasjonale budfirmaet DHL, ble truffet av en varmesøkende rakett da det fløy over Irak. Den ene vingen ble skadd i angrepet, men flyet landet kontrollert og ingen personer ble skadd.
- *desember 2003*: Et C-17 transportfly ble truffet like etter avgang fra flyplassen ved Bagdad. En motor eksploderte, men flyet returnerte sikkert og med kun en person med lettere skader.
- *8. januar 2004*: Et C-5 transportfly fra USA ble truffet av en rakett da det tok av fra flyplassen ved Bagdad. Flyet klarte å snu, vende tilbake og lande. Ingen personer ble skadd i angrepet.

3.3 Angrep mot kjøretøyer

En rekke kjøretøyer har blitt angrepet av fiendtlig ild. Det har vært angrep med alt fra småkalibrede våpen til panserbekjempelsesvåpen (RPG). Dessuten ble en rekke kjøretøy utsatt for bomber og sprengladninger av ulike slag. I tillegg ble et fåtall personer drept som følge av miner og udetonerte ladninger.

En av de største truslene mot kjøretøyer i Irak er improviserte sprengladninger (IED). De lett pansrede kjøretøyene som har vært brukt i Irak, har vært svært utsatt for dette. En rekke personer har mistet livet etter angrep mot slike kjøretøyer. Den til nå største ulykken skjedde 31. mars 2004 da fem amerikanske soldater mistet livet da kjøretøyet deres traff en IED nordvest for Habbaniyah.

Fra midten av november 2003 har en god del av disse kjøretøyene blitt erstattet med Stryker, som er bedre forberedt for en slik trussel. Dette er første gang som Stryker er anvendt i faktiske operasjoner. Så langt har den fungert tilfredsstillende, og kun fire Stryker er tapt eller sterkt skadd så langt (8):

- *desember 2003*: To Stryker fikk store skader på det elektriske anlegget da de veltet ut i en kanal da en voll på en vei i en landsby kollapset. Denne ulykken førte til at tre soldater mistet livet og en ble skadet.
- *desember 2003*: En Stryker ble utsatt for en hjemmelaget bombe, og ble fullstendig ødelagt (se figur 3.3). I dette angrepet var det kun sjåføren som ble skadet. Han brakk høyre fot og ankel.
- *mars 2004*: En Stryker ble ødelagt etter at en rakett (RPG) traff en ekstern drivstofftank. Ingen soldater ble skadet.

En soldat ble drept da en granat ble kastet mot taket på hans Stryker, ellers er ingen soldater blitt drept av fiendtlig ild på Stryker.

Generelt har kjøretøyene i Irak vært utsatt for en rekke angrep med RPG, og mer enn 15 personer mistet livet som følge av disse angrepene (per 1. juni 2004). Den største trusselen mot kjøretøypersonell, ved siden av hjemmelagde bomber, har likevel vært ulykker. Over 40 personer har mistet livet i slike ulykker. Det har vært alt fra kjøretøy som velter eller kolliderer til personer som blir påkjørt eller får kjøretøyet over seg når de skifter hjul.

Figur 3.3 Bildet viser en Stryker som er truffet av en sprengladning. Ingen omkom, men sjåføren brakk ankelen (Bilde: US Army)

3.4 Angrep mot militært personell

En rekke soldater har blitt direkte angrepet av fiendtlig ild. Det har vært angrep med alt fra småkalibrede våpen til panserbekjempelsesvåpen (RPG). Slike angrep har ført til over 170 dødsfall for militært personell på bakken. En av de største truslene mot militært personell i Irak er og har vært IED, og mer enn 160 personer har dødd som følge av slike. I tillegg har et fåtall personer blitt drept som følge av miner og udetonerte ladninger. Figur 3.4 viser norske eksplosivryddere i aksjon.

Figur 3.4 Norske eksplosivryddere i aksjon i Sør-Irak. En typisk arbeidssituasjon har vært at britiske styrker finner eksplosiver og så påkaller hjelp fra de norske styrkene (Bilde: Forsvarsnett)

Til tross for de forholdsvis store tapene som koalisjonen har lidd gjennom et år med stabiliseringsoperasjoner, har det likevel vært få enkeltaksjoner som har resultert i store tap av militært personell på bakken.

3.5 Angrep mot politistasjoner og vervekontorer

Det irakiske politiet har vært i en meget utsatt posisjon etter krigen, jamfør kapittel 2.2. Sannsynligvis ligger det minst to hovedårsaker bak de mange angrepene mot politistasjoner i ulike deler av landet:

- Fra et nasjonalistisk eller Saddam-lojalt perspektiv anses nyoppnevnte politifolk som kollaboratører som går okkupasjonsmaktens ærend
- Fra et Al Qaida-perspektiv representerer en fungerende politimakt en fare for stabilisering av Irak, hvilket ikke vil gagne kampen mot "Vesten"

Figur 3.5 viser opprydding etter en bilbombe som er utløst ved en politistasjon.

Figur 3.5 *Amerikanske soldater rydder opp etter en bilbombe mot en politistasjon i Bagdad (Bilde: US Army)*

Blant de mest blodige angrepene mot politistasjoner og vervekontorer kan nevnes:

- *9. oktober 2003*: Bilbombe utenfor politistasjon i Sadr city nordøst i Bagdad, minst 9 døde.
- *27. oktober 2003*: To eksplosjoner ved politistasjoner, gjennomført i minuttene etter angrepet på Røde Kors hovedkvarteret i Bagdad. Minst 18 drept.
- *14. desember 2003*: Bilbombe ved politistasjon 6 mil vest for Bagdad. Minst 17 drept.
- *15. desember 2003*: Bilbombe ved politistasjon nord for Bagdad. Minst 9 drept.

- *14. januar 2004*: Politistasjon i Baquba nord for Bagdad angrepet av selvmordsbomber i bil. Minst 3 døde og 14 politimenn såret.
- *31. januar 2004*: Bilbombe utenfor politistasjon i Mosul. Minst 8 drept.
- *10. februar 2004*: Minst 50 drept i selvmordsaksjon med bilbombe utenfor politistasjon i Iskandariya sør for Bagdad.
- *11. februar 2004*: 24 irakiske rekrutter drept av selvmordsbomber i bil ved et vervekontor i Bagdad.
- *14. februar 2004*: Opprørere stormet en politistasjon i Falujah, drepte 14 politimenn og slapp løs fanger. Angriperne var bevæpnet med håndvåpen.

3.6 Angrep mot hjelpeorganisasjoner

Både FN og Røde Kors har blitt rammet meget hardt av terroraksjoner i Irak etter krigen, jamfør kapittel 2.2:

- *19. august 2003*: Bilbombe i lastebil mot FN's hovedkvarter i Bagdad, jamfør kapittel 2.5.2; mer enn 20 døde, deriblant lederen av FN-delegasjonen, Sergio Vieira de Mello, og over 100 ble skadd.
- *27. oktober 2003*: Bilbombe i sykebil som kjørte rett inn i sperringene utenfor Røde Kors hovedkvarteret i Bagdad, minst 12 døde.
- *16. mars 2004*: Fire amerikanske hjelpearbeidere drept i Mosul da bilen deres ble beskutt med håndvåpen.

3.7 Angrep mot hoteller, forretningsfolk, entreprenører og diplomater

Hoteller, ambassader og sivile utlendinger har blitt utsatt for en rekke attentater, utført med varierende bruk av bilbomber, raketter og håndvåpen:

- *7. august 2003*: Bombe ved Jordans ambassade, 14 døde. De fleste døde var irakiske politimenn på vakt ved ambassaden. Nytt angrep med håndvåpen 20. november, en politimann drept.
- *13. oktober 2003*: Bilbomber ved Bagdad Hotell, minst 6 irakere drept. Mange amerikanere bodde på hotellet.
- *26. oktober 2003*: Hotellet der USAs viseforsvarsminister Paul Wolfowitz bor i Bagdad beskyttes med en rekke raketter.

- *21. november 2003*: Rakettangrep fra eselkjerre mot hotellene Palestine og Sheraton. Også oljedepartementet ble angrepet, denne gang med raketter fra en lastebil på andre siden av Tigris.
- *27. januar 2004*: To ansatte i TV-kanalen CNN drept i sin bil i bakholdsangrep på vei til Bagdad.
- *17. mars 2004*: Bilbombe utenfor Mount Lebanon Hotell i Bagdad, se figur 3.6, minst 27 drept.
- *18. mars 2004*: Bilbombe utenfor hotell i Basra i Sør-Irak. Minst 4 drept.
- *22. mars 2004*: To finske forretningsmenn skutt og drept i sin bil i Bagdad, på vei til det irakiske energidepartementet.

Figur 3.6 Ruiner etter eksplosjon ved Mount Lebanon Hotell i Bagdad mars 2004

3.8 Angrep mot irakiske sivilister, infrastruktur og religiøse mål

De blodigste terrorangrepene i Irak etter krigen har vært rettet mot shiamuslimske og kurdiske mål, jmfør kapittel 2.3. Det toppet seg under shiaenes høytid i begynnelsen av mars 2004. I alle disse tilfellene synes det som ulike former for hjemmelagde bomber har blitt benyttet:

- *29. august 2003*: Bilbombe mot moske i Najaf. Minst 80 drept, deriblant shia-lederen ayatolla Muhammed Bakir al-Hakom.
- *31. desember 2003*: Bombeangrep mot restaurant i Bagdad sentrum på nyttårsaften. Minst 8 personer drept.
- *5. februar 2004*: To kurdiske partikonotrer angripes i Arbil. Minst 105 døde.
- *2. mars 2004*: Diverse bomber, selvmordsbomber og bilbomber eksploderer ved moskeer i Bagdad og i Kerbala, under shiamuslimenes høytid. Minst 71 døde i Bagdad og 110 døde i Kerbala.

- *4. mars 2004:* Raketangrep og bombeangrep mot to forskjellige telefonsentraler i Bagdad. Minst 3 drept.
- *28. mars 2004:* Tre livvakter drept i et attentatforsøk mot den kurdiske politiker Nasreen Barwari som sitter som minister i det USA-utnevnte styringsrådet for Irak.

Det kom også en økning i angrep mot oljereelatert infrastruktur i juni 2004, for eksempel:

- *14. juni 2004:* Sabotasjeaksjoner ved Hamdamiya mot en av hovedrørledningene fra oljefeltene i Sør-Irak. Hele oljestrømmen til Basra stanset opp. Forventet tap i en 10-dagers reparasjonsfase var 60 millioner dollar.

Oljeinstallasjoner til sjøs har vært skånet for terroraksjoner, men i slutten av april 2004 kom det første (og hittil eneste) angrepet:

- *24. april 2004:* Tre små båter kjørte nært opptil to store oljeterminaler i golfen, omtrent 160 km fra den irakiske havnebyen Umm Qasr, og eksploderte da skip fra koalisjonen forsøkte å avskjære dem. Det ble ingen skader på oljeterminalene og oljetransporten fra Umm Qasr kunne fortsette, men to personer fra vaktstyrkene omkom.

4 KOALISJONENS MILITÆRTEKNOLOGISKE RESPONS

Overgangen fra stridsfasen til stabiliserings- og gjenoppbyggingsfasen i Irak har medført store problemer for koalisjonens militære styrker. Dette er en type operasjon de ikke er trent for eller utrustet til. I denne fasen har de møtt helt andre trusler enn de gjorde i den innledende stridsfasen. De største truslene for koalisjonsstyrkene har vært – og er – hjemmelagede eller provisoriske bomber og ild fra små lette våpen samt RPG. Selvmordsaksjoner har først og fremst blitt rettet mot sivile mål, men også militære styrker har blitt rammet av slike aksjoner. Disse nye utfordringene gjør at koalisjonsstyrkene trenger ny teknologi og nytt utstyr for å håndtere den nye trusselen.

Noen tiltak er allerede igangsatt, mens andre er planlagt. Av tiltakene som er igangsatt er bedre egenbeskyttelse på kjøretøyer, helikoptre og personell noe av det viktigste. Treningen blir dessuten mer tilpasset oppgaver og utfordringer man kan møte i stabiliseringsfasen. Det er også kommet noen nye forskningsprogrammer som følge av erfaringer med hva som mangler eller hva man trenger å forbedre hos en styrke som skal operere i en stabiliseringsfase av en konflikt. I det følgende diskuteres nærmere noen elementer av koalisjonens militærteknologiske respons.

Etter opptrappingen i motstandskampen ved påsketider 2004 begynte dessuten USA igjen med omfattende bruk av kampfly og stridsvogner i bystrid (bl.a. i Falluja og Najaf). Dette har vært en type strid som militærteknologisk har klare likhetstrekk med noen av de harde kampene under invasjonen våren 2003.

Figur 4.1 Amerikanske tropper skyter TOW anti-tank missil mot bygning i Mosul under jakten på Saddams sønner i juli 2003 (Bilde: US Army)

4.1 Overvåkning

Behovet for overvåkning under stabiliseringsfasen i Irak har vært meget stort. Typiske overvåkningsutfordringer har vært:

- Iraks grenser; bl.a. for å hindre tilstrømning av islamske ekstremister fra andre land
- Oljerørledninger; for å hindre sabotasje mot viktig infrastruktur
- Veitraseer; for å hindre utplassering av miner eller hjemmelagde bomber (25)
- Ambassader og militærleire; for å hindre terroranslag

Det har vært omfattende bruk av kampfly for overvåkning langs rørledninger i ørkenen (se figur 4.2). Rent teknisk kan kampflyenes sensorer egne seg til dette, men det er en særdeles kostbar måte å drive rutinemessig områdedekkende overvåkning på.

Figur 4.2 *Bruk av kampfly er en lite kost-effektiv løsning for overvåkning av rørledninger og lange grensestrekninger. Bildet viser en F-15 Eagle nord i Irak (Bilde: US Air Force)*

UAVer er bedre egnet for denne type overvåkning (se figur 4.3), men slike enheter har vært mangelvare i deler av Irak (26). Britene mistet 23 av sine Phoenix UAVer i 2003, og det er fortsatt to år før de kan ta i bruk nye UAVer fra Watchkeeper-programmet. Det arbeides derfor på britisk side med anskaffelse av midlertidige UAV-resurser til Irak (27).

Figur 4.3 *US Army bestiller stadig flere Shadow UAVer til bruk i Irak. Vingspennet er 3,7 m (Bilde: US Army)*

På amerikansk side har den store UAVen Predator fått påmontert utstyr som gjør at den kan flys av operatører fra Nasjonalgarden hjemme i USA (24), se figur 4.4. US Army har i all hast bestilt ytterligere 11 nye Shadow Tactical UAV-systemer (28), til en total pris av \$97M, altså rundt 700 MNOK. Hvert system består av:

- 4 UAVer med vingspenn 3,7 m
- To kontrollstasjoner
- Kjøretøy og diverse reservedeler

Figur 4.4 UAV-operatører kan nå sitte i USA og fly Predator i Irak (Bilde: US Air Force)

Den lille overvåkings-UAVen Desert Hawk (se figur 4.5) er dessuten klargjort for å kunne droppe røykbomber i Bagdad. Denne kapasiteten kan brukes for å spre folkemengder eller forvirre fienden.

Figur 4.5 Den lille amerikanske overvåkings-UAVen Desert Hawk får stadig flere oppgaver. I Irak brukes den også til å droppe røykgranater. Vingspennet er ca. 130 cm (Bilde: US Air Force)

Helikoptre er sensor- og responsmessig sett godt egnet for overvåkning langs rørledninger og veier, men helikoptre har vist seg å være svært sårbare for ild fra bakken i Irak. Helikoptre er også en kostbar måte å drive rutinemessig overvåkning på.

Totalt sett synes den intensiverte overvåkningen å ha gitt utslag i en vesentlig reduksjon i antall angrep mot infrastruktur mål fra 2003 til våren 2004 (24).

Små ubemannede kjøretøyer (UGV) og roboter har i over 30 år blitt benyttet av politiet, for eksempel for å uskadeliggjøre bomber. Militære styrker har bare i liten grad benyttet slike enheter. Ikke før i Afghanistan begynte US Army å benytte UGVer til å søke i bygninger og grotter etter fiender og sprengladninger. I Irak ble UGVer i starten benyttet til å søke etter fiendtlige styrker og minefelt i bygninger og grotter. Men etter hvert som problemene med IED ble store, har UGVer også blitt benyttet i søk etter slike (2). Figur 4.6 viser det amerikanske Marinekorpsets (USMC) Dragon Runner.

I dag er de fleste UGVer ganske små, de kjører relativt sent og holder ut i ganske kort tid. I nær fremtid vil både hastigheten og utholdenheten øke. Dagens UGVer fjernstyres, men på lengre sikt håper man å kunne utvikle mer autonome kjøretøyer som kan operere mer på egen hånd.

Figur 4.6 *Dragon Runner er et lett bærbart kjøretøy (ca. 4,5 kg) som er blitt benyttet i Irak og Afghanistan. Dragon Runner er utviklet ved USMC Warfighting Lab*

4.2 Beskyttelse av helikoptre og fly

Helikoptre har i noen grad fått ekstra pansring for å redusere faren for å bli skutt ned av lette våpen. Mest fokus har det imidlertid blitt på trusselen fra varmesøkende missiler fra bakken etter at et Chinook helikopter med 42 soldater om bord ble skutt ned 2. november 2003, jmfør kapittel 3.2 (6).

Det vanligste motmiddelet mot varmesøkende missiler er en kombinasjon av missilvarsler og ”flares”, dvs. utslipp av varme narremål. I første omgang ønsker man å utstyre flest mulig helikoptre med slike motmidler. Et satsingsområde i USA er imidlertid retningsvirkende IR-motmidler (DIRCM – Directed IR CounterMeasures) som kan blende eller ødelegge IR-søkeren på innkommende missiler. Laserteknologi står sentralt her. US Navy håper f.eks. å kunne teste et taktisk DIRCM-system på F/A-18 kampfly i slutten av 2005.

En annen synlige respons på trusselen mot helikoptrene i Irak, er US Armys beslutning om å terminere utviklingen av det nye helikoptret Comanche (7), (29). Her var hovedvekten lagt på stealth-egenskaper (se figur 4.7), men programmet har i tillegg hatt store tekniske problemer og økonomiske overskridelser. Egenbeskyttelse mot IR-missiler anses nå som langt viktigere enn

reduisert radarsignatur, og US Army håper å kunne omdisponere penger fra Comanche-programmet til opprustning av den eksisterende helikopterparken. Stealth-egenskaper ville ikke ha hjulpet noen av de ni helikoptrene som er skutt ned i Irak.

Figur 4.7 US Army har valgt å terminere Comanche-programmet og ønsker heller å bruke de frigjorte midlene på tilleggspansring og varslingssensorer for eksisterende helikoptre

Trusselen mot helikoptre fra rakett-drevne granater (RPG) synes vanskelig å møte på kort sikt. Akustiske deteksjonssystemer vil muligens kunne lokalisere hvor det skytes fra, og automatisk rette ild dit. Men dersom en RPG er det første som skytes mot et helikopter, har angriperen en stor fordel.

Det rapporteres for øvrig at piloter i bemannede fly i Irak misliker at UAVer opererer ut fra samme flyplass, fordi UAVer går sakte og bruker lang tid på å lande. Fly som kommer bak UAVer i køen inn mot flyplassen, må derfor tilbringe mye tid sirkulende i lav høyde, med økt risiko for å bli beskutt fra bakken (30).

4.3 Beskyttelse av kjøretøyer

Mange av de lettest pansrede kjøretøyene er byttet ut med Stryker som er tilpasset trusselen bedre, jamfør kapittel 3.3. Stryker er utstyrt med tilleggspansring på kritiske områder mot sprengladninger av ulike slag. Dessuten er Stryker utrustet med et gitter rundt kjøretøyet som skal redusere trusselen fra RPG (se figur 4.8).

Figur 4.8 Stryker har fått påmontert et gitter for å beskytte mot angrep fra RPG

4.4 Soldatutrustning

Personellet er blitt utrustet med deler av den nye soldatutrustningen som først skal være fullt ut operativ i 2007. Det var opprinnelig planlagt at hele utrustningen skulle introduseres på en gang, men som følge av operasjonene i Afghanistan og Irak blir nytt utstyr nå implementert på soldaten etter hvert som det er ferdig. Eksempel på utstyr som allerede er i aktiv bruk er kroppspansring, nye lette hjelmer og CDA (commander's digital assistant). Med CDA'en skal en hele tiden vite hvor man er, hvor man skal gå og hvor man har sine venner. Den nye soldatutrustningen, Land Warrior, blir optimalisert for å kunne operere sammen med kjøretøyet Stryker.

4.5 Sikring av traseer

Trusselen mot kjøretøykolonner fra hjemmelagde bomber i veikanten har blitt møtt med flere typer motmidler¹¹:

- Inspeksjon av en veistrekning fra UAV eller helikopter før avreise
- Rydding av veigrøft vha. tungt materiell
- Radiojamming for å hindre fjernutløsning av hjemmelaget bombe, eller for å utløse bomben på forhånd (9)

Det er også rapportert om forsøk med bruk av kjøretøybasert laser for å ødelegge eksplosiver som oppdages underveis. Generelt mangler man imidlertid midler for avstandsdeteksjon av slike hjemmelagde bomber. Ubemannete kjøretøy (UGV) er også testet i Irak for ulike overvåknings/inspeksjonsformål, deriblant USMCs Dragon Runner, jmfør kapittel 4.1.

¹¹ I svinger er stort sett alle IEDer plassert i innersvingen. For å redusere effekten av disse kjører derfor kjøretøyer fra koalisjonsstyrkene yttersvinger der det er mulig, i tillegg til at de øker hastigheten før svingen.

4.6 Sikring av bygninger

Etter at trusselen fra bilbomber ble åpenbar i Irak, jamfør kapittel 3.5, 3.6 og 3.7, har amerikanske tropper forsøkt å hindre uautoriserte biler i å komme i nærheten av viktige bygninger i Bagdad. Dette oppnår man bl.a. med bruk av tunge betongblokker i perimeteren, på samme vis som man beskytter sine ambassader i mange land.

4.7 Stabilisering som teknologidriver?

Tradisjonelt har militære styrker hatt sine største tap i stridsfasen. Derfor har den militærtekniske utvikling naturlig nok hatt sitt fokus på konvensjonell strid. Vi forventer imidlertid at erfaringene fra Irak vil føre til at fokus flyttes eller utvides: Når tapene er større i stabiliseringsfasen enn i stridsfasen samtidig som potensialet for bruk av ny teknologi er betydelig, så bør mer av teknologiutviklingen rettes inn mot nettopp stabiliseringsfasen.

Figur 4.9 Amerikanske tropper undersøker et hus om natten i Irak. Dette er risikofylte operasjoner for den enkelte soldat, og potensialet for bruk av ny teknologi er betydelig (Bilde: US Army)

Noen problemstillinger som nå for alvor settes på agendaen innen amerikansk forsvarsforskning og -industri (31), er:

- Billig massiv overvåkning
- Hvordan oppdage at noen har utplassert sprengstoff?
- Hvordan oppdage og angripe en snikskytter raskt?
- Hvordan skyte ned missiler og granater nær en leir?
- Hvordan "se" igjennom vegger og inni biler?
- Hvordan kontrollere store folkemengder?
- Språkteknologi: Automatisk oversettelse (tale og skrift)

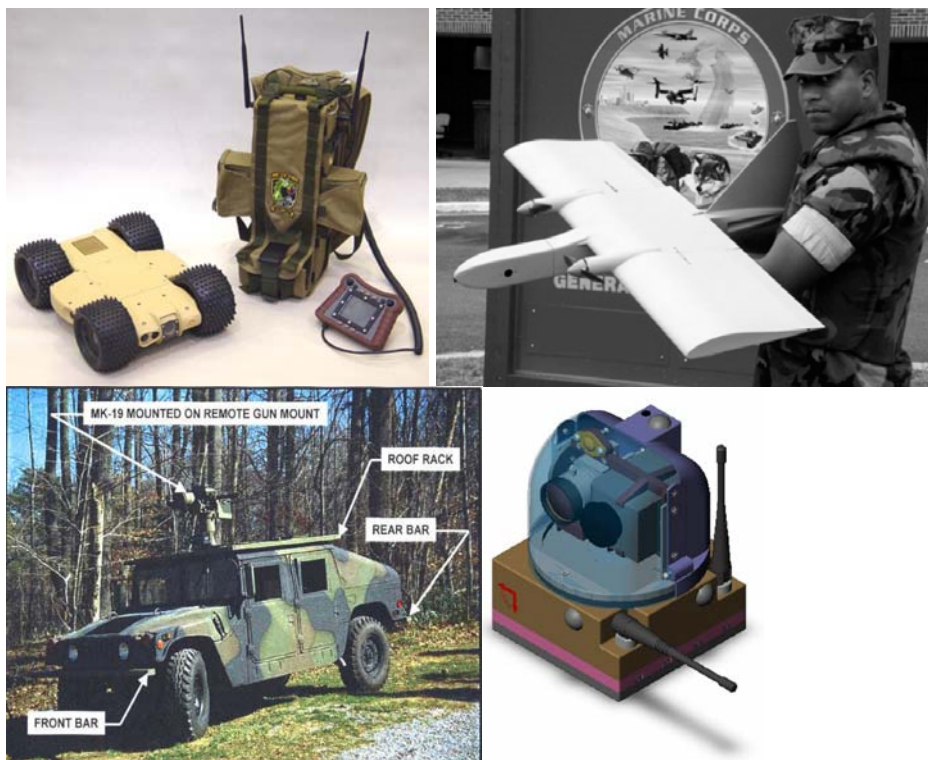

Figur 4.10 Bruk av hunder har vært meget nyttig i letingen etter bortgjemte våpen og eksplosiver i Basra-området (35). Her er britiske Blaze på sporet. Bioteknologisk forskning vil trolig frambringe nye muligheter for deteksjon av nedgravde miner og andre eksplosiver (Bilde: UK MOD)

Innenlandsk beskyttelse av samfunnet og stabiliseringsoperasjoner utenlands kan sies å ha mange fellestrekk når det gjelder behovet for nye teknologiske løsninger. Dette vil bidra til å akselerere teknologiutviklingen og kan føre til betydelige teknologiske nyvinninger i årene framover. Noen felter som synes å peke seg ut, er:

- Billige UAVer med stor utholdenhet
- Radiomerking av sivile kjøretøyer (og enkeltpersoner?)
- Interferometrisk deteksjon av forandringer langs veier (32)
- Laserbasert luftvern og eksplosivrydding
- Gjennomlysningsteknologi og ubemannet inspeksjon av hus

Figur 4.11 viser eksempler på ny teknologi fra USMC Warfighting Lab. Dette er utstyr som økonomisk og anvendelsesmessig kan være av betydelig interesse også for norske styrker i utenlandsoperasjoner.

Figur 4.11 Eksempler på ny teknologi fra USMC Warfighting Lab (2). Øverst: Små, lette ubemannede plattformer til å ta med seg i ryggsekken (Dragon Runner og Dragon Eye). Nederst til venstre: Kjøretøy med sensor som lokaliserer snikskyttere ved å tolke akustiske signaler, og våpen som uskadeliggjør snikskytteren før han rekker å trekke seg tilbake. Nederst til høyre: Overvåkningssystem som enkelt kan kamufleres og etterlates "usynlig" i et område

4.8 Egne stabiliseringsstyrker?

Spørsmålet om etablering, organisering og trening av egne amerikanske stabiliseringsstyrker har fått ny fokus etter Irak-krigen. I en omfattende rapport fra National Defense University (NDU) skisseres en slik kapasitet (1). En slik tilnærming vil også kunne ha relevans for norsk forsvarsplanlegging.

5 KONKLUSJON

Moderne militærteknologi gjorde det mulig for den USA-ledete koalisjonen å invadere Irak og styrte Saddam-regimet i Bagdad med svært små egne tap. I løpet av det første året som har gått siden krigen ble erklært avsluttet fra amerikansk side, har imidlertid mer enn fire ganger så mange soldater mistet livet.

Mange av de problemer som okkupasjonsmakten har opplevd i Irak i 2003/2004, kan utvilsomt tilskrives at stabiliseringsfasen var dårlig forberedt. Dette ble forsterket av at selve krigen gikk så raskt og at det ikke var noen utmattet motstander man møtte i stabiliseringsfasen. Det er imidlertid også en del militærteknologiske lærdommer som kan trekkes.

Amerikansk militær materiellutvikling har de senere år i betydelig grad vært fokusert på avstandslevering av presisjonsvåpen (34). Stabilisering og gjenoppbygging kan imidlertid ikke gjøres ”stand-off”. Erfaringene fra stabiliseringsfasen viser at ”avstand er trygt, mens nærvær er farlig” – i den forstand at de aller fleste omkomne (både militære og sivile) i stabiliseringsfasen har blitt rammet på kort avstand.

En rekke improviserte tiltak er allerede satt i gang fra koalisjonens side, fra montering av gitter på kjøretøyer til bruk av kampfly for overvåkning av oljerørledninger.

USAs og Storbritannias dokumenterte evne til å lære av den forrige krigen, tilsier dessuten at vi i årene framover vil se en betydelig satsing på teknologiutvikling for bruk i stabiliseringsoperasjoner. Det faktum at det her synes å være et betydelig sammenfall med teknologi som også behøves for Homeland Security, vil trolig forsterke denne utviklingen. For første gang vil trolig stabiliseringsoperasjoner bli en tung teknologidriver i militær sammenheng. Dette vil ikke minst være av interesse for Norge, da mange av det norske forsvarets oppdrag har vært, er og vil være knyttet til stabilisering, gjenoppbygging og beskyttelse av samfunnet.

Figur 5.1 Utenriksminister Jan Petersen (t.h.) i samtale med norske og britiske offiserer under sitt besøk i Sør-Irak i mars 2004 (Bilde: Forsvarsnett)

APPENDIKS

A FORKORTELSER

CDA	Commander's Digital Assistant
CPA	Coalition Provisional Authority
DIRCM	Directed IR Countermeasures
DoD	Departement of Defense
FFI	Forsvarets forskningsinstitutt
FN	Forente nasjoner
HEMTT	Heavy Expanded Mobility Tactical Truck
HMMWV	High Mobility Multi-Purpose Wheeled Vehicle
ICDC	Iraqi Civil Defense Corps
IED	Improvised Exploding Device
IGC	Iraqi Governing Council
IR	Infrared
LMTV	Light Medium Tactical Vehicle
MNF	Multinational Force
MNOK	Millioner norske kroner
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
NDU	National Defense University
RPG	Rocket Propelled Grenade
SAM	Surface-to-Air Missile
SCIRI	Supreme Council for the Islamic Revolution in Iraq
Tek14	Teknologi og forsvar etter 2014, FFI-prosjekt 874
TeTe-II	Terrorismebekjempelse og teknologi II, FFI-prosjekt 888
TOW	Tube Launched, Optically Tracked Wire Guided [Antitank Missile System]
UAV	Unmanned Aerial Vehicle
UGV	Unmanned Ground Vehicle
UK MOD	UK Ministry of Defence
UNAMI	United Nations Assistance Mission to Iraq
US DoD	US Department of Defense
USMC	US Marine Corps

Litteratur

- (1) Binnendijk H, Johnson S (2003): Transforming for Stabilization and Reconstruction Operations, *Center for Technology and National Security Policy*, National Defense University.
- (2) Wahl T, Eggereide B, Johansen I, Kråkenes T, Skjelland E, Vamraak T (2004): TEK14: Besøk i USA i april 2004 om amerikansk militær teknologiutvikling, FFI/Reiserapport-2004/01959, Unntatt offentlighet.
- (3) Eggereide B, Berger T, Johansen I, Wahl T, Aabakken O (2003): TEK14: Operasjon "Iraqi Freedom" - Militærteknologiske betraktninger om kampene i Irak våren 2003, FFI/RAPPORT-2003/00105.
- (4) McGregor D (2004): Bush waits to reap a political harvest sown a year before presidential polls, *Financial Times*, 29. juni, s. 4.
- (5) (2004): <http://iCasualties.org/oif/>.
- (6) Trimble S (2004): Agile Force, *Flight International*, 16-22 March, s. 39-42.
- (7) Trimble S (2004): Comanche down, *Flight international*, 2-8 March, s. 3-4.
- (8) Gilbert M (2004): Stryker brigades will trade places, *The News Tribune*, 8. juli.
- (9) Matthews W (2004): Boom Time for Bomb Jammers, *Defense News*, 22. mars, s. 30.
- (10) BBC News (2004): Reconstruction Progress in Iraq, http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/middle_east/3846831.stm.
- (11) BBC News (2004): Survey finds hope in occupied Iraq, http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/middle_east/3514504.stm, 16. mars.
- (12) BBC News (2004): Iraq's hopes split along class divide, http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/middle_east/3522602.stm, 18. mars.
- (13) Human Rights Watch (1993): Genocide in Iraq. The Anfal Campaigne against the Kurds, <http://www.hrw.org/reports/1993/iraqanfal/>.
- (14) BBC News (2004): Analysis: Iraq's military landscape, http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/middle_east/3816371.stm, 23. juni.
- (15) Peter W. Galbraith (2004): How to Get Out of Iraq, *The New York Review* **LI**, 8, 13. mai, s. 46.
- (16) BBC News (2004): Who's who in Iraq: Overview, http://news.bbc.co.uk/2/hi/world/middle_east/3771141.stm, 17. juni.
- (17) Reuter C (2004): Aufstand in Irak, *Internationale Politik* **59**, 5, mai, s. 107-109, 111.
- (18) Chesterman S (2004): Bush, the United Nations and Nation-building, *Survival* **46**, 1, vår, s. 101, 105, 108, 109.

- (19) UN News Service (2004): Statement of the Special Adviser to the Secretary-General, Lakdhar Brahimi, to the Security Council on the political transition process in Iraq, <http://www.un.org/apps/news/printinfocusnews.asp?nid=730>, 27. april.
- (20) ZDF heute (2004): NATO will irakische Streitkräfte ausbilden, <http://www.heute.t-online.de/ZDFheute/artikel/27/0,1367,HOME-0-2139835,00.html>, 27. juni.
- (21) CIA (2004): CIA - The World Factbook - Iraq, <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/print/iz.html>, oppdatert 11. mai.
- (22) BBC News (2004): Iraqi's optimism falls – survey, http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk_politics/3847023.stm, 28. juni.
- (23) Robinson K K (2004): Defeating the Threat in Iraq Through the Combined Arms Convoy Cocept, *Armor*, March-April, s. 6-9.
- (24) Fulghum D A (2004): On Guard, *Aviation Week & Space Technology*, 16. februar, s. 46.
- (25) Fulghum D A (2004): To War, Again, *Aviation Week & Space Technology*, 23. februar, s. 30.
- (26) Fulghum D A (2003): Terror vs. Intelligence, *Aviation Week & Space Technology*, 3. november, s. 20-22.
- (27) Ripley T (2004): UK holds talks to borrow, *Predator UAVs for Iraq*, 17.-23. februar, s. 23.
- (28) Wall R (2003): Iraq-Bound, *Aviation Week & Space Technology*, 22. september, s.57-58.
- (29) Fulghum D A, Wall R (2004): Shocked and Awed, *Aviation Week & Space Technology*, 1. mars, s. 20-22.
- (30) Fulghum D A (2004): Air Ballet, *Aviation Week & Space Technology*, 16. februar, s.47-48.
- (31) Fulghum D A (2003): New Sensors to Iraq, *Aviation Week & Space Technology*, 27. oktober, s. 26.
- (32) Fulghum D A (2003): Hi-Tech Reassessed, *Aviation Week & Space Technology*, 10. november, s. 29.
- (33) Keegan J (2004): *The Iraq War*, Hutchinson, London.
- (34) Clark W K (2003): *Winning Modern Wars*, PublicAffairs, New York.
- (35) UK MoD (2004): <http://www.operations.mod.uk/telic>.
- (36) Galbraith P W (2003): The Ghosts of 1991, *The Washington Post*, 12. april, s. A19.

FORDELINGSLISTE

Dato: 2004-10-27

RAPPORTTYPE (KRYSS AV)			RAPPORT NR.	REFERANSE	RAPPORTENS DATO
☒ RAPP	☐ NOTAT	☐ RR	2004/02495	FFI I/874-I/911	2004-10-27
RAPPORTENS BESKYTTELSESGRAD			ANTALL TRYKTE UTSTEDT	ANTALL SIDER	
UGRADERT			105	44	
RAPPORTENS TITTEL			FORFATTER(E)		
MILITÆRTEKNOLOGISKE BETRAKTNINGER OM STABILISERINGSFASEN I IRAK			EGGEREIDE Bård, HANSEN Annika S., WAHL Terje		
FORDELING GODKJENT AV FORSKNINGSSJEF			FORDELING GODKJENT AV AVDELINGSSJEF		
Espen Skjelland					

EKSTERN FORDELING

INTERN FORDELING

ANTALL	EKS NR	TIL	ANTALL	EKS NR	TIL
1		FD	9		FFI-Bibl
1		V/ Sverre Diesen	1		FFI-ledelse
1		FD I	1		FFI-Ple Planenheten
1		FD II	20		FFI-I Analyse
1		V/ Bård B Knudsen	1		FFI-II Ledelsessystemer
1		V/ Jan A Olsen	1		FFI-III Land- og Luftsystemer
1		V/ Per K Brekke	1		FFI-IV Maritime systemer
1		V/ Bjørn Tore Solberg	1		FFI-V Beskyttelse
1		FD III	1		FFI-N Næringsstrategi
1		FD IV	9		Forfattereksemplar(er)
1		V/ Georg Petersen	1		Espen Skjelland
1		V/ Beate Lubeck			Restopplag til Biblioteket
1		V/ Annette Hurum			Elektronisk fordeling:
1		V/ Atle Bastiansen			FFI-veven
1		FD V			Jan Erik Torp (JET)
1		V/ Jonny Otterlei			Tony Kråkenes (TKr)
2		UD, Avdeling for sikkerhetspolitikk og Bilaterale forbindelser med USA, Canada, Russland og SUS-landene			Tore Vamraak (ToV)
2		UD, Europaavdelingen			Iver Johansen (IJo)
5		FOHK			Ola Aabakken (OAa)
1		V/ Frode Rutledal			Bent Erik Bakken (BEB)
		Forsvarets skolesenter FSS			Brynjar Lia (BLi)
1		V/ Biblioteket			Tore Eriksen (TEr)
1		V/ FHS			Kristian Åtland (KAt)
1		V/ Forsvarets stabsskole			Morten Jeppesen (MJe)
1		V/ Oblt Palle Ydstebø			Prosjektledere-FFI

Benytt ny side om nødvendig.

EKSTERN FORDELING

INTERN FORDELING

ANTALL	EKS NR	TIL	ANTALL	EKS NR	TIL
1		FST/HST			
1		V/ Ob Roy Abelsen			
1		FST/SST			
1		FST/LST			
1		V/ Ob Rune Bjerkås			
1		FST/HVST			
1		Etterretningstjenesten			
1		V/ Torfinn Stenseth			
1		V/ Ole Andreas Nedregård			
1		V/ Børge Arild			
1		V/ Runar Jørgensen			
1		V/ Tom Grønlien			
1		V/ Knut Hagen			
1		V/ Tor Johannessen			
1		IFS			
1		V/ Kjell Inge Bjerga			
1		Krigsskolen			
1		Sjøkrigsskolen			
1		Luftkrigsskolen			
		NUPI			
1		V/ Espen Barth Eide			
1		V/ John Kristen Skogan			
1		PRIO			
3		Kongsberg Defence and Aerospace Boks 1003, 3601 Kongsberg			
		Institutt for statsvitenskap, Univ i Oslo Boks 1097 Blindern, 0317 Oslo			
1		V/ Janne Håland Matlary			
		Cap Gemini Ernst & Young Postboks 475 Skøyen, 0214 Oslo			
1		V/ Stig Atle Aavik			
1		Ericsson a.s. Boks 164, 1371 Asker			
1		Teleplan Fornebuveien 31 Postboks 69, 1324 Lysaker			